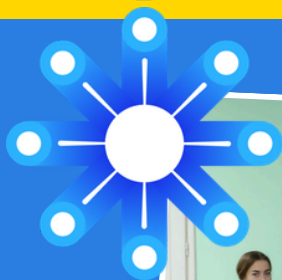

(НЕ)ПРОСТО ЗВІТ ПРО РОБОТУ ФОНДІВ ГРОМАД УКРАЇНИ

2022-2025 роки

НАЦІОНАЛЬНА МЕРЕЖА
РОЗВИТКУ ЛОКАЛЬНОЇ
ФІЛАНТРОПІЇ

Це історія про те, як локальне лідерство перетворилося з теорії на найпотужнішу силу виживання та розвитку України. Вона розгортається у десятках міст і сіл — від нескореного Херсона до тилового Дубна, від прикордонного Сновська до незламного Харкова.

Цей документ — не просто звіт, а узагальнення діяльності сотень людей та десятків фондів громад, що відображає шлях від шоку 2022 року до системних змін 2024-го. Представлена тут інформація наглядно показує, як працює мережа фондів громад в Україні під час повномасштабного вторгнення.

1990-х

Однак ця спроможність не виникла миттєво. Резильентність 2022 року стала результатом десятиліть становлення локальної філантропії. Фонди громад в Україні почали з'являтися наприкінці 1990-х років як частина глобального руху community foundations. Протягом понад двадцяти років вони вибудовували довіру, формували культуру локального донорства, навчалися працювати з бізнесом і владою, запускали конкурси ініціатив та розвивали механізми прозорого управління ресурсами. Саме ця накопичена інституційна спроможність дозволила їм у 2022 році діяти швидко, відповідально й масштабно.

2021

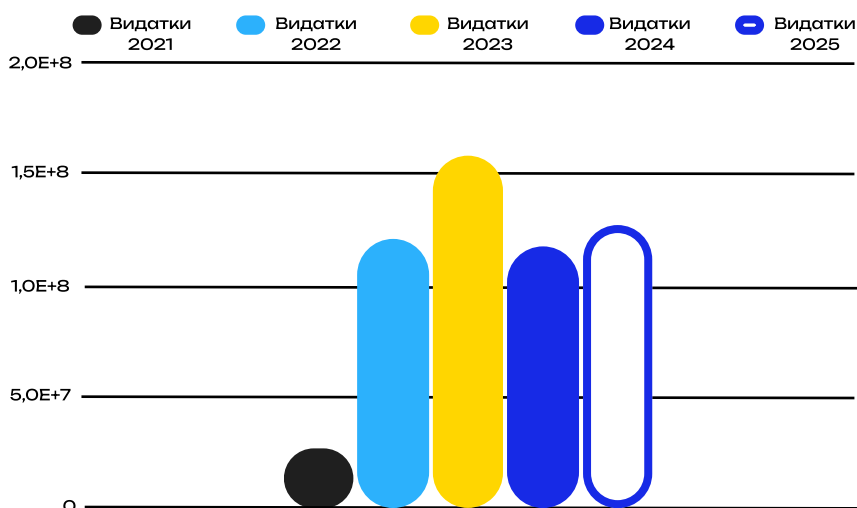
У 2021 році фонди громад в Україні виглядали як класичні локальні філантропічні організації. Вони підтримували молодіжні ініціативи, культуру, освіту, екологію, жіноче лідерство, соціальну згуртованість. Типовий бюджет фонду громади становив 200 тис. – 2–3 млн грн на рік, а локальний ресурс (пожертви мешканців і бізнесу) – 50–500 тис. грн, що в середньому складало до 80% бюджету. Це була робота на перспективу: розвиток довіри, активності та відповідальності в громада.

У 2020–2021 роках фонди громад уже стикнулися з першим масштабним викликом — пандемією COVID-19. Тоді вони вперше масово перейшли від програм розвитку до екстреної підтримки: закуповували засоби захисту для лікарень, забезпечували продуктові набори для людей старшого віку, координували локальні волонтерські ініціативи. Саме цей досвід став першим тестом на здатність швидко мобілізувати ресурси та працювати в умовах невизначеності.

2022

У 2022 році вже зміщений фокус змінився ще більше у зв'язку з повномасштабною війною. Фонди громад за лічені тижні перетворилися на центри кризового управління. Вони організовували гуманітарну допомогу ВПО та місцевим жителям, підтримували лікарні й школи, забезпечували підрозділи територіальної оборони, закуповували генератори та обладнання для обігріву, координували евакуацію, ремонти пошкодженого житла. Фінансово це означало різкий стрибок:

- бюджети зросли у 2–6 разів порівняно з 2021 роком,
- типовий річний обсяг видатків становив 5–15 млн грн,
- у прифронтових громадах — десятки мільйонів гривень.

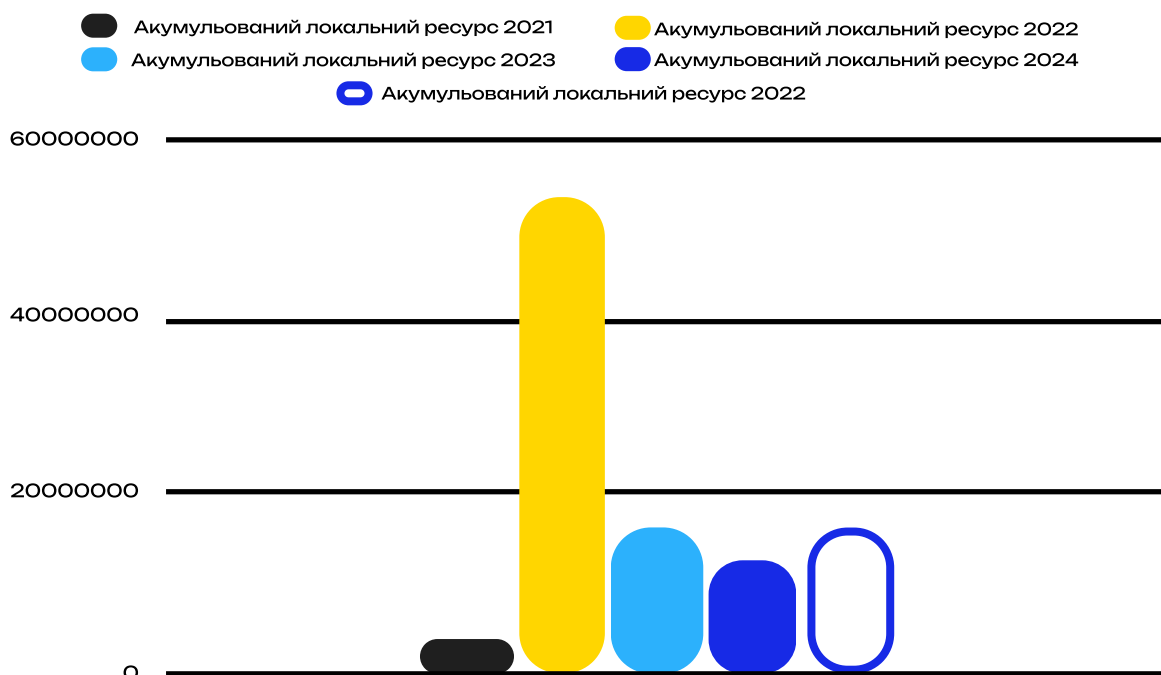
Кількість бенефіціарів зросла з сотень до тисяч родин на рік. У деяких громадах підтримка охоплювала третину, а подекуди й понад половину населення. Фонди громад із точкових грантодавців перетворилися на системні центри координації допомоги. Локальний ресурс у 2022 році в абсолютних цифрах також зріс — у 2–4 рази порівняно з довоєнним періодом.

Люди й бізнес жертвували більше, ніж будь-коли раніше. Водночас у структурі бюджетів частка локального ресурсу зменшилася до 22,44%, оскільки масштаби міжнародної підтримки були безпрецедентними. Це означало принципово нову роль фондів громад: вони стали інфраструктурою швидкого та відповідального перерозподілу ресурсів. Міжнародні донори отримали на місцях надійних партнерів із довірою громади, а громади — можливість оперативно отримувати допомогу через уже знайомі та легітимні інституції.

2023

У 2023 році хаотична екстрена допомога почала перетворюватися на систему. Фонди запускали програми психологічної підтримки, працювали з родинами військових, знову відкривали конкурси місцевих ініціатив, укладали партнерства з владою та бізнесом. Бюджети залишалися високими – переважно 6–12 млн грн на рік, а кількість бенефіціарів стабілізувалася на рівні тисяч домогосподарств щороку. У великих фондів за 2022–2024 роки йдеться про 10–50 тис. родин.

У 2023-му частка локального ресурсу стабілізувалася на рівні 12%. Однак саме цей рік позначився переходом до моделі: регулярні пожертви, партнерство з бізнесом та стратегічний фандрейзинг замість ситуативних зборів.

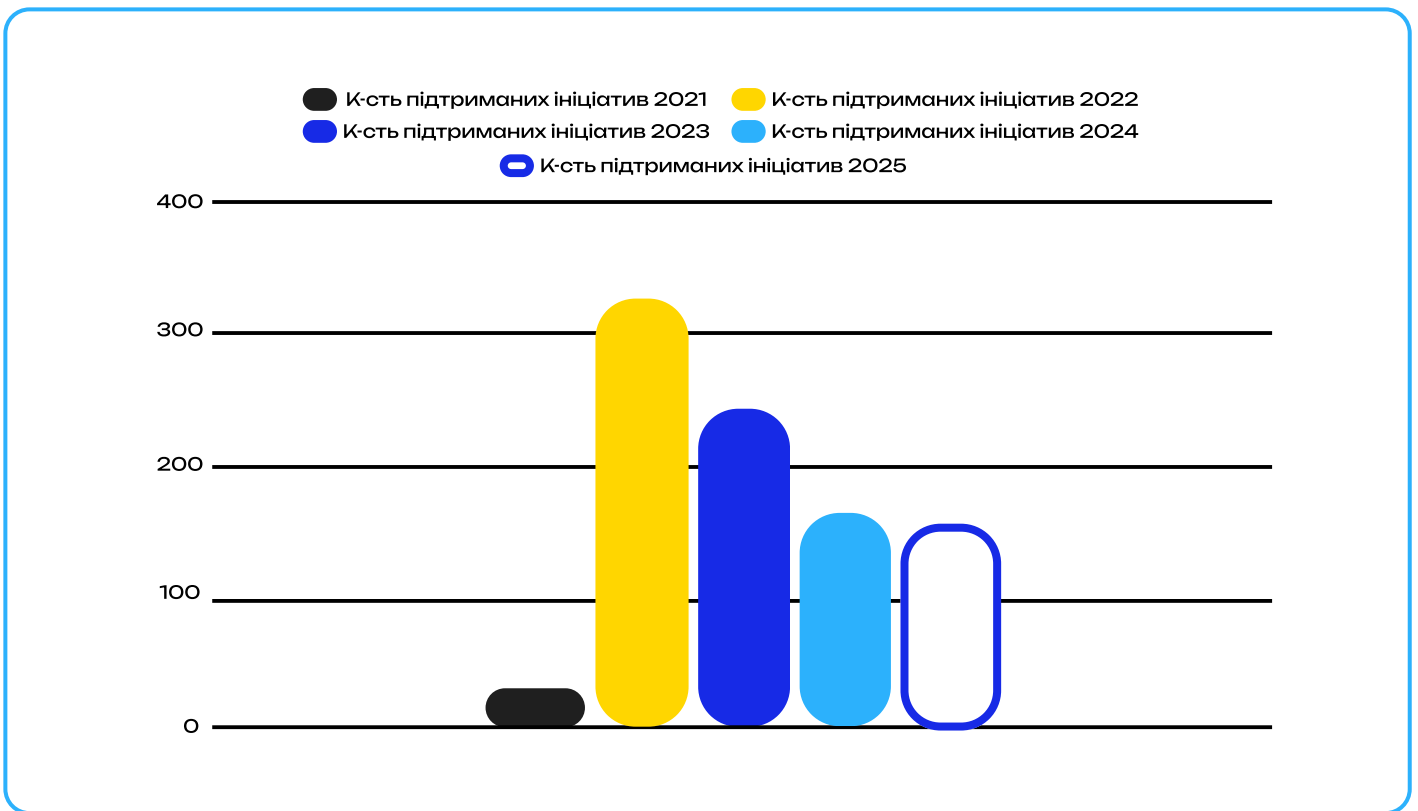

2024

У 2024 році фонди громад починають рух від реагування до відновлення. Поряд із гуманітарними програмами з'являються:

- простори для дітей і молоді,
- проекти соціальної згуртованості,
- ініціативи економічної самозарадності (мікрогранти, підтримка малого бізнесу),
- культура й освіта як інструмент психосоціальної реабілітації.

Фінансово бюджети стабілізуються в діапазоні 5–10 млн грн на рік, а кількість підтриманих місцевих ініціатив зростає: з одиниць у 2021 році – до 160 проєктів на фонд на рік у 2024-му.

Ключовий перелом у структурі фінансування: локальний ресурс у 2024 році становить близько 10,68% бюджету, що в грошовому вимірі — від 300 тис. до кількох мільйонів гривень на рік для одного фонду.

Організації поступово повертаються до своєї класичної ролі розвитку громад — підтримки ініціатив мешканців, запуску конкурсів, формування культури локального донорства та партнерств. Водночас це вже інші інституції, ніж до 2022 року. Вони мають досвід управління великими бюджетами, роботи з міжнародними донорами, кризової логістики, швидкого прийняття рішень в умовах невизначеності та масштабної координації. Зараз фонди громад поєднують три компетенції: довгостроковий розвиток, надзвичайне реагування та інновації для покращення якості життя. Вони стали повноцінною інфраструктурою стійкості — здатною одночасно під

2025

У 2025 році відновлюється роль фондів громад як агентів локальної відбудови.

Вони працюють як:

- платформи для ініціатив мешканців,
- фасилітатори діалогу між владою, бізнесом і громадою,
- партнери у плануванні розвитку.

Фокус зміщується на освіту і молодь, соціальне підприємництво, клімат і сталу відбудову, інституційну спроможність громад. Локальний ресурс стабілізується на рівні 13,70% бюджету, а в окремих громадах стає основним джерелом фінансування програм розвитку.

За п'ять років фонди громад пройшли шлях від локальних грантодавців до інфраструктури стійкості громад. У цифрах це означає:

- зростання бюджетів у 3–8 разів порівняно з довоєнним періодом,
- зростання кількості бенефіціарів у 10–50 разів,
- перехід від десятків тисяч гривень локального ресурсу — до мільйонів на рік,
- еволюцію від ситуативної допомоги до комплексних програм розвитку та відбудови.

Але головна трансформація — не лише в масштабі, а в статусі. Фонди громад стали постійною інституційною інфраструктурою на місцях. Вони не зникають після завершення проєктів чи хвиль гуманітарної допомоги. Вони залишаються в громаді, накопичують досвід, формують партнерства, зберігають довіру та стають дедалі більш видимими й впливовими акторами місцевого розвитку. Ці роки також стали періодом інновацій.

Фонди запускали нові фінансові інструменти (мікрогранти, спільнокошт із бізнесом, робота з діаспорою), цифрові платформи збору коштів, моделі партисипативного розподілу ресурсів, освітні та менторські програми для активістів і молоді. В умовах війни вони тестували гнучкі формати управління, швидкі процедури ухвалення рішень і нові типи партнерств — від локальних підприємців до міжнародних донорських інституцій. Показовим є й інший процес: дедалі більше громад, які раніше не мали фонду громади, починають цікавитися цією моделлю та звертаються із запитом на її реалізацію. Це підтверджується також тим, що за цей час кількість учасників у мережі зросла з 15 до 22 фондів громад. Модель фонду громади розглядається не лише як філантропічний механізм, а як довгострокова інституція розвитку, здатна поєднати локальний ресурс, громадянську активність і стратегічне бачення майбутнього.

Це історія про те, як у громадах України спрацювала мережа локальних інституцій здатних діяти в кризі, акумулювати ресурси, впроваджувати інновації та перетворювати гуманітарну допомогу на системні зміни й сталу відбудову.

Досвід останніх п'яти років — це не лише хронологія подій і зростання показників. Це підстава для стратегічних висновків про роль фондів громад у сучасній Україні. Повномасштабна війна стала стрес-тестом для локальних інституцій і водночас підтвердила, що наявність сталої інфраструктури філантропії на місцях є критично важливою для виживання, згуртованості та відбудови громад. Фонди громад продемонстрували здатність поєднувати кризове реагування з довгостроковим баченням розвитку, локальний ресурс із міжнародною підтримкою, швидкість із підзвітністю.

Саме тому цей документ не обмежується описом трансформації мережі. Далі він формулює ключові меседжі, що випливають із цього досвіду: про значення фондів громад як частини інфраструктури стійкості; про роль довіри як стратегічного ресурсу; про важливість інвестування в локальні інституції; про потенціал моделі фонду громади як інструменту сталої відбудови в різних регіонах України.

1.

Локальні (community based) організації - лідери локального розвитку. Вони найкраще знають і розуміють потреби і можуть ефективно реалізовувати як гуманітарні, так і розвиткові проєкти

Згідно з дослідженням “Перекладання відповідальності: економіка локалізації допомоги в Україні” локальні партнери реалізують бюджети програм на 15,5% ефективніше, якщо мають достатнє фінансування на покриття адміністративних витрат. В той час як через витрати на міжнародний персонал агентства ООН мають у 17 разів більші бюджети.

Станом на березень 2024 року, тільки 0,07% від загального обсягу фінансування надійшло безпосередньо до українських організацій. Якби 25% коштів, виділених у 2023 році та запланованих на 2024 рік, на загальну суму 6,6 млрд доларів США були спрямовані місцевим виконавцям, то загальна економія коштів за 2 роки становила б 256 млн доларів США.

Локальні організації мають значну перевагу над міжнародними в роботі на місцях завдяки їх близькості до громад. Вони буквально є їх частиною і знають всі особливості та контексти зсередини. Наприклад, фонди громад працюють з усіма стейкхолдерами в громаді - місцева влада, державні установи, бізнес, військові, молодь та інші. Вони не просто мають налагоджену мережу контактів, вони мають історію партнерств та взаємодій.

На відміну від міжнародних акторів, які заходять в громади епізодично, локальні організації напрацьовують довіру та авторитет протягом всього часу своєї роботи. Завдяки регулярним розвитковим проєктам, які впроваджуються від 3-4 років і більше та прозорому звітуванню місцеве населення бачить довгострокові результати і охочіше долучається до роботи фонду. (Маючи в минулому репресії Радянського союзу, українці мають негативний досвід у формуванні довіри)

Завдяки систематичним дослідженням потреб громади фонди громад знають, на що саме треба звернути увагу та куди спрямувати ресурси, або використати їх ефективно.

Важко об'єктивно поррахувати ціну локальної експертизи в грошовому еквіваленті, проте дослідження та багаторічний досвід роботи фондів громад в Україні показують, що вони дійсно є лідерами на місцях і маючи довіру в своїх громадах точно заслуговують на довіру міжнародних партнерів.

Як приклад, коли в 2022 році почалось повномасштабне вторгнення росії в Україну у Вінниці благодійна програма фонду громади “Подільська громада” - “Підтримка української армії” була обласною платформою із залучення коштів, рахунок якої місцева влада, бізнес, мешканці/ки громади поширювали серед своїх партнерів. Надходження на цей рахунок за 2022 р. склали понад 59 млн грн.

Підрич росіянами дамби Каховської ГЕС у 2023 році призвів до затоплення близько 600 кв. км, під водою опинилися 80 населених пунктів, переважно на лівобережжі Херсонщини. Станом на середину 2024 року офіційно підтверджено загибель понад 30 людей на правобережжі, ще десятки вважалися зниклими безвісти

Загалом на гуманітарну допомогу мешканцям Херсонщини Фондом громади Херсону “Захист” було спрямовано 21 883 614 гривень.

Norway

ШАНОВНІ ХЕРСОНЦІ ТА ХЕРСОНКИ!
Долучайтеся до опитувань про життя Херсонської громади!

Де б ви не були — реєструйтеся за посиланням <https://lemur.ua/sign-up> або скануйте QR-код

Опитування — добровільні та анонімні.

Ваша думка важлива!

Фонд громади Херсону “Захист” багато років системно досліджував потреби мешканців. В 2021 році місцеві жителі виявили занепокоєння відносно близького розташування їх громади до анексованого Росією Криму. Саме завдяки цим даним ще до повномасштабного вторгнення було створено карту укриттів — критично важливий інструмент безпеки. Люди почали перевіряти стан укриттів та займатись їх благоустроєм. З початком повномасштабного вторгнення карту укриттів довелося вилучити з публічного доступу з міркувань безпеки.

Дослідження потреб громади, які проводить фонд лишаться важливим джерелом даних. Їх використовують медіа, державні та військові структури, міжнародні донори для ухвалення рішень і спрямування допомоги. Фонд громади Херсону “Захист” продовжує збирати потреби громади, не дивлячись на те, що жителі розкидані по всій Україні та за її межами. Для цього було створено онлайн-платформу «Почути громаду Херсона».

2.

Локалізація є завершеною тоді, коли громада спроможна самостійно визначати пріоритети та забезпечувати ключові потреби за рахунок власних ресурсів

За даними ICAP Єднання, 12-13 найстаріших ФГ в Україні залучили понад 15 мільйонів доларів США в період із 2009 по 2021 рік, з яких лише 30% надійшло з міжнародних джерел. Війна неминуче вплинула на джерела фінансування фондів громад. По-перше, це призвело до скорочення місцевого фінансування громадської роботи, а фокус уваги місцевих донорів змістився на підтримання української армії. Тим часом підтримка з міжнародних джерел зростає і, як наслідок, тепер становить значно більшу частку бюджетів фондів громад.

За канонічною моделлю роботи фондів громад локальні питання мають вирішуватись за рахунок ресурсів самої громади. За період 2022-2025 років частка локального фінансування фондів громад, що входять до Національної мережі розвитку локальної філантропії становить 20%. Це зменшення зумовлене повномасштабним вторгненням росії в Україну. В пріоритеті стало спрямування ресурсів на підтримку армії.

Згідно з даними дослідження “Філантропія по-українськи 2025: хто, як та чому віддає” у 2025 році більше людей повідомляють про зменшення своєї філантропічної активності, найчастіше викликане зокрема неспроможністю закрити власні базові потреби та перегоранням.

Багато допомоги Україні від міжнародних акторів направлено на гуманітарне реагування. Через постійні руйнування з боку росії, ця потреба, на жаль, не перестає бути актуальною. Проте, важливо дивитись не лише на “гасіння пожеж”, але й в довгострокову перспективу. Розглядати проекти, що б посилювали умови для локальної філантропії - сприяли згуртованості, економічному відновленню, тощо. Тобто, вкладати ресурси в проекти, які будуть сприяти розвитку спроможності та самозарадності громад.

Так працює проект “Урожайний шлях” - цільова фінансова підтримка для малих домогосподарств, які мають присадибну ділянку в містах, де діють фонди громад. За отримані кошти люди ставлять теплиці, системи поливів, купують саджанці, насіння, добрива і т.д. Таким чином, жителі громад не лише отримують продукти для забезпечення потреб своїх сімей. Часто, вони продають надлишок. В результаті, вже 4й рік проект сприяє забезпеченню продовольчої безпеки громад та економічній сталості.

Ще одним гарним прикладом активізації місцевого ресурсу є метчгрантинги. Так, за підтримки GlobalGiving філантропи запустили грант для фондів громад мережі, за умовами якого сума гранту дорівнювала сумі, яку зібрали на місцях

Так, 12 фондів громад зібрали 1766880,41 грн. та отримали грант в розмірі 1487172 грн. Таким чином 1 гривня донора дорівнює 1.1 гривень з громади. За ці кошти було підтримано 79 проектів.

Тож, обираючи як краще підтримати Україну, варто звернути увагу не лише на швидкий видимий результат, але й на довгострокові проекти, які з роками принесуть в рази більше впливу і допоможуть громадам самостійно вирішувати виклики, які перед ними будуть поставати.

У маленькому селі на Чернігівщині, де всі знають одне одного і великі можливості здаються далекими, зміни почалися з віри кількох людей у свою справу. Саме тут Фонд розвитку громади «Майбутнє Коропщини» підтримав ідею місцевого підприємця, залучивши кошти від міжнародного донора. Завдяки цій співпраці в селі з'явився міні-цех із виробництва ковбасних виробів — невеликий, але дуже важливий для громади. Він допоміг людям залишатися і працювати вдома, додав спокою за завтрашній день і показав, що зміни народжуються навіть у найменших громадах.

Але найцінніше сталося потім. Бізнес, який виріс завдяки підтримці фонду, сам почав підтримувати громаду й долучатися до ініціатив. Так виник живий ланцюг довіри: міжнародна допомога через фонд підсилила місцеву справу, а ця справа тепер підсилює громаду та сам фонд. Цей приклад доводить: коли міжнародні кошти приходять у громаду аби зробити її самозарадною вони не просто вирішують разову проблему, а запускають економічні процеси. Посилений бізнес починає працювати на розвиток території, створюючи підґрунтя для її самодостатності.

3. Не гуманітарною допомогою єдиною

“Якщо ми економимо на культурі, то за що ми воюємо?” – Вінстон Черчилль

“Не на часі” - одна з популярних фраз в Україні з початку повномасштабного вторгнення. Коли люди знаходяться в режимі виживання, то все, що не закриває базові потреби, здається, можна відкласти.

Під цю категорію потрапили розбудова інфраструктури та соціального капіталу, культура, мистецтво, а подекуди й освіта.

Проте, досвід роботи фондів громад в умовах війни показує, що не можна поставити все, що не забезпечує виживання на паузу “до перемоги”. В людей лишається запит на єднання, на культурні продукти, заходи. Саме мистецтво допомагає пережити емоції, які часто також потрапляють в категорію “не на часі”.

Фонди громад закривають “сірі зони” - проекти, на які важко знайти зовнішнє фінансування. Так, фонд громади міста Дубна “Добробут” вдруге проводить програму Civic Embers, ціллю якого є навчити учнів та студентів будувати майбутнє в ролі громадських лідерів. Це 8 тижнів онлайн навчання, де студенти з України та США разом досліджують демократію, медіаграмотність і громадянську активність.

З 2013 року у Вінниці діє стипендіальна музична програма для дітей від корпоративного фонду популярного в Україні музичного гурту “ТІК”, який працює за підтримки фонду громади “Подільська громада”. Якщо в перший рік було всього 8 заявок на отримання стипендії, то в 2025 надійшло 56 заявок. З них було підтримано 17.

Багато проектів пов'язаних з мистецтвом спрямовані на психологічну підтримку населення. Найчастіше такі активності залучають дітей, людей старшого віку та допомагають інтеграції ВПО.

Тож, при дизайні проектів варто враховувати не лише закриття базових потреб бенефіціарів. Культура, історія, пам'ять, розвиток соціального капіталу - завжди актуальні.

KHARKIV MUSIC FEST - міжнародний фестиваль класичної музики, що був створений фондом громади Харкова «Толока» у 2018 році. Його мета - зробити Харків не лише науковим і студентським центром, а й важливою культурною точкою України та Європи. Фестиваль створював культурні мости, об'єднував музикантів, запуслав освітні проекти для дітей і навіть сформував власний дитячий симфонічний оркестр. Уже за два роки подія отримала міжнародне визнання — її відзначила Європейська асоціація фестивалів. Від початку повномасштабного вторгнення Харків знаходився під постійними ракетними обстрілами, близькість до кордону робить його ще більш вразливим.

Попри це, у березні 2022 року, фестиваль не зробив паузи, а продовжив свою діяльність. Його відкриття відбулося у Харківському метро, яке на той час стало прихистком для багатьох тисяч містян. А назва концертів у лікарнях — «Концерти поміж вибухів» — повністю відповідала реальності й залишається актуальною дотепер.

Гуманітарна допомога — це не лише про базові потреби. Це і про культурні події, які повертають відчуття нормальності, проекти, що допомагають людям залишатися громадою навіть під час війни. Марія Горбонос, виконавча директорка фестивалю Харків Мюзик Фест і керівниця фонду громади Харкова Толока ділиться: «Коли сьогодні нас часто питають, чому ми проводимо фестиваль в прифронтовому місті, то ми кажемо про те, що сьогодні «Харків Мюзик Фест» — це не лише про музику. В першу чергу, це підтримка харків'ян, які демонструють мужність, демонструють притаманну їм життєлюбність, які попри ризики, залишаються у своєму рідному місті, працюють, і нам дуже важливо підтримувати їх.»

4. Сила в мережуванні та колаборації.

Коли фонди громад збираються на щорічну конференцію, здається, що збирається велика сім'я. Вони знайомі роками, знають досвід одне одного, мають спільні проекти. Завдяки тому, що кожен працює на своїй території, фонди не конкурують - діляться контактами партнерів, рекомендаціями підрядників та експертів. Проте, роботи в фондах громад завжди багато і за нею важко утримувати фокус ще й на стратегічному баченні всієї мережі. Саме тому в 2014 році фондами громад за сприяння Ісар Єднання було створено організацію, яка б координувала мережу та підсилювала роботу фондів громад України - Національну мережу розвитку локальної філантропії (Філантропії).

Робота Філантропії базується на потребах фондів громад і їх стратегічному розвитку. Для цього були сформовані ключові напрямки підтримки: *community building&care*, комунікації, фінансування, адвокація та розвиток сприятливого середовища для локальної філантропії.

У 2025 році фонди громад оцінюють підвищення своєї спроможності завдяки підтримуючим сервісам від Філантропії на 4,9 з 5. Було залучено 13 нових донорів, а оцінка довіри від фондів до команди Філантропії - 4,9 з 5.

Завдяки цій підтримці, фонди громад, що є частиною програми Фонди громад України, мають можливість подаватися на грантові можливості, проходити навчання, брати участь в міжнародних обмінах досвідом, поширювати свій досвід на національних майданчиках та багато іншого.

Гарні результати показує масштабування успішних проектів фондів громад на мережу. Таким чином, агропроект започаткований в Вознесенську та Стрию, після опитування на актуальність серед інших фондів громад мережі, переріс в проєкт "Урожайний шлях". За 3 роки проєкт виріс з 5 фондів громад до 12 у 8 областях та 56 громадах.

Таким чином, такі стандартизовані і масштабовані проєкти також є частиною підтримуючих сервісів для фондів громад від Філантропії.

Та, мережування відбувається не лише через "київський офіс". Оскільки фонди громад добре знайомі між собою, то багато комунікують напряду і допомагають одне одному. Наприклад, фонд громади Херсона "Захист" протягом останніх років системно отримує гуманітарну допомогу мешканцям Херсона і херсонцям ВПО в регіонах України від Фонду громади "Подільська громада", у 2025 році - від Фонду громади Житомира, а в 2026 році - від Благодійного фонду "Фонд громад "РІДНЯ".

Тож, мережування - інструмент, який дійсно працює і для підтримки горизонтальних зв'язків, і для систематичної підтримки спрямованої на розбудову спроможності, самозарадності та підсилення голосу фондів громад.

У липні 2025 року команда Філантропії вирушила у "пілотні" волонтерські поїздки до фондів громад. Мета була проста: допомогти фондам громад, поділитися знаннями та досвідом, підтримати розвиток проектів і, найголовніше, через власний досвід зрозуміти особливості роботи фондів та життя в громадах. Більше про це можна почитати в [посібнику](#), де зібрані рефлексії команди.

З початку повномасштабної війни фонд громади Вінниці "Подільська громада" працював у посиленому режимі: команда зростала, долучалися волонтери, з'являлися нові напрями роботи. Але через швидке розширення відповідальності залишалися розмитими, а навантаження — нерівномірним. Тому на обмін у Вінницю приїхала Надія Кирильчук, HR-менеджерка Філантропії.

Олеся Шуткевич, комунікаційниця фонду згадує: "Під час обміну з Надією ми вперше детально пропрацювали внутрішні процеси: розписали всі задачі, побачили реальний обсяг роботи та закріпили людей не за посадами, а за напрямками діяльності. Це допомогло перерозподілити навантаження, посилити ключові напрями та краще зрозуміти, де саме потрібні нові люди. Результат цієї роботи став особливо помітним, коли одна з працівниць залишила команду: фонд не зупинився, бо ми вже чітко розуміли, які процеси потрібно підхопити і кого шукати на підсилення."

Завдяки цьому обміну фонд став більш структурованим, стійким до змін і готовим до розвитку. Саме такі інвестиції в організаційну спроможність дозволяють фондам громад працювати довше, стабільніше і з більшим впливом на громаду. А для команди Філантропії це можливість подивитись на роботу фондів громад зсередини і врахувати в своїй роботі, а не просто бути десь "там" в київському офісі.

5. Фонди громад — це інституції, які залишаються, коли закінчуються проекти

Гуманітарні місії приходять в громади за критичної необхідності - природна катастрофа, збройний конфлікт чи війна, техногенна аварія, масове переміщення людей чи епідемія. Не зважаючи на те, що локальні організації першими дають відповідь на гуманітарну кризу, акумулюючи місцеві ресурси, вони витісняються міжнародними організаціями, або залишаються поза увагою, під час подільших етапів гуманітарного реагування. Міжнародна гуманітарна система часто сприймає місцеві організації не як лідерів, а як дешеву робочу силу.

Закривши нагальні потреби, міжнародні організації завершують свою роботу та переходять в інше місце, де потребують їх допомоги. В той же час, фонди громад залишаються на місцях і продовжують виконувати свою роботу.

Згідно з дослідженням "Знайти світло у темряві: роль фондів громад України у часи війни", на запитання «Що змінилося у вашій діяльності та операціях із початку повномасштабного вторгнення?» фонди громад відповідають, що лишаються зосередженим на довгостроковому розвитку своїх громад. Незважаючи на те, що вони беруть активну участь у гуманітарному реагуванні, більшість із них розглядають його як тимчасове розширення сфери своєї діяльності, а не як нову.

Фонди громад продовжують свою роботу незалежно від грантових можливостей від донорів чи інших співпраць, адже потреби громад на цьому не закінчуються. Завдяки регулярним дослідженням потреб громади, фонди лишаються в контексті і можуть гнучко адаптовувати свою діяльність.

Завдячуючи механізму конкурсів місцевих ініціатив та локальному фандрейзингу, фонди громад покращують життя в громадах на регулярно та стратегічно враховуючи довгостроковий вплив.

У невеличкому селищі Гриців, що на Хмельниччині великі зміни в громаді почалися в 1998 році, коли активна спільнота вирішила звернутися до старої національної традиції, що поєднує масштабну торгівлю з народними гуляннями, фольклорними виступами, ремеслами та спілкуванням - ярмаркування. Люди вийшли разом — поговорити, поділитися, помріяти про майбутнє. Ця проста подія стала щорічною традицією та основою створення фонду громади. Ярмарок триває вже понад 26 років, і разом із ним живе принцип фонду: слухати людей, визначати потреби, шукати ресурси, запускати проекти. Проекти змінюються, а інституція залишається, підтримуючи громаду з року в рік.

Як каже Майя Джурабаєва, співзасновниця та керівниця проектів ГО Асоціація «Відродження Грицева»:
"Ми як фонд громади, виконуємо свою просту і пряму функцію, використовуємо ресурси громади для задоволення потреб громади." Саме так фонди громад перетворюють одноразові ініціативи на довготривалі зміни.

6. Фонди громад зміцнюють не бенефіціарів, а соціальну тканину громади – соціальний капітал громади

Гуманітарна допомога - гарний інструмент для вирішення нагальних потреб тут і зараз. В довгостроковій перспективі постійний доступ до гуманітарних продуктів розвиває інфантильність та залежність. Недарма існує вираз “сісти на гуманітарну голку”. Досвід гуманітарної залежності притаманний багатьом країнам, які пережили війни, катаклізми чи стихійні лиха.

Фонди громад не лише надають гуманітарну допомогу потребуючим, вони показують людям, як стати активними змінотворцями в своїх містах. Тобто, в роботі фондів громад, жителі є суб'єктами, рівними партнерами.

Завдяки проектам, які діють від 1 року і більше, люди починають активніше залучатись до діяльності фондів громад. Наприклад, в Боярці, містечку поблизу Києва, складно налагоджувати співпраці з селами, бо просто рідко їздять рейсові автобуси від сіл до Боярки. Але вчителька біології з села Новосілки подалась на конкурс від Урожайного шляху і перемогла. Після цього її колеги вчителі більше познайомились з діяльністю фонду Боярської громади і тепер є активними учасниками конкурсу проектів, Урожайного шляху та залучають учнів до Молодіжних банків ініціатив.

А в Стрию на Львівщині фонд громади “Рідня” не просто допомагає внутрішньо переміщеним особам адаптуватись в громаді. Команда фонду допомогла активним переселенцям утворити власну громадську організацію для ефективної роботи. Схожий приклад також був у Дубно Рівненської області, де фонд громади “Добробут” допоміг об'єднатись спільноті ветеранів.

Фонди громад модерують діалог в громаді. Вони створюють умови, щоб люди знайомились, спілкувались і об'єднувались. Часто спільноти утворюються довкола певних напрямків роботи, як то екологія, культура, освіта чи психологічна підтримка.

Активний соціальний капітал - це гра в довгу, яке не дасть швидких результатів. Але це фундамент, який будує впевнене у своїх силах, сміливе суспільство.

7.

Фонди громад підтримують мобільність і роботу служб, відповідальних за захист і порятунок цивільного населення, включно з медичними, рятувальними та гуманітарними командами

Гуманітарні місії приходять в громади за критичної необхідності - природна катастрофа, збройний конфлікт чи війна, техногенна аварія, масове переміщення людей чи епідемія. Не зважаючи на те, що локальні організації першими дають відповідь на гуманітарну кризу, акумулюючи місцеві ресурси, вони витісняються міжнародними організаціями, або залишаються поза увагою, під час подільших етапів гуманітарного реагування. Міжнародна гуманітарна система часто сприймає місцеві організації не як лідерів, а як дешеву робочу силу.

24 лютого 2022 року перед українцями не стояло вибору битись чи здаватись. Бо здатись - це втратити ідентичність, яку намагались стерти століттями і до цієї дати. Хтось був розгубленим і не знав, що робити, хтось тікав рятуючи сім'ю та дітей, а хтось вже мав зібрані речі і знав, де шукати укриття, бо втрачав дім вже вдруге з 2014 року.

Не тільки армія мобілізувала свої сили, не лише чоловіки стояли в чергах ТЦК, щоб отримати зброю. В інтернеті можна знайти купу відео, які виглядають як фантастика. Наприклад, чоловік стоїть перед танком окупантів і намагається зупинити його голими руками, або як жінка зухвало радить росіянину покласти в кишені насіння соняшника. Це приклади історій простих людей. Простого українського народу, який не хотів віддавати свою землю, яка належить йому відповідно до міжнародного права.

Тому, перед фондами громад не стояв вибір не допомагати комусь зі своєї громади. Бо кожен допомагав захищати свою землю так, як міг: хтось вантажив гуманітарну допомогу, хтось прихищав людей, що тікали з окупації, хтось рятував людей з-під завалів і тд. І ті, хто вчора були вчителями, письменниками, інженерами чи депутатами - брали зброю і йшли на фронт. Українська армія - це не наймані кіборги-вбивці. Це наші чоловіки та жінки, сусіди, колеги, друзі. В іншому випадку, Україна не встояла б.

Тож, основними фокусами роботи для фондів громад стали підтримка внутрішнього переміщених осіб через гуманітарні місії та підтримка критично важливих інституцій - лікарні, пожежні частини та інші.

Так, фонд громади Херсону "Захист" багато допомагає ДСНС. Упродовж 2025 року Фонд зміг забезпечити рятувальників Херсона трьома пристроями РЕБ «Чуйка», а також акумулювати **1 мільйон гривень** на придбання **чотирьох систем радіоелектронної боротьби**. Один із цих РЕБ був переданий вогнеборцям у січні 2026 року. Також, рятувальники Херсона отримали **три детектори БПЛА «VIDEO HUNTER-3»**, які допомагають виявляти ворожі дрони та зменшувати ризики під час виконання рятувальних робіт. Часто росіяни завдають повторні удари в теж саме місце, в той час, коли рятувальники рятують людей з-під завалів.

Дронові атаки залишаються однією з найсерйозніших загроз для Херсона.

Тож, більшість фондів громад підтримують місцеві лікарні, пожежні частини та військовослужбовців, бо вони є вагомою частиною громад і закривають найголовніший запит громади - безпеку.

У маленькому селищі Гриців, що на Хмельниччині фонд громади «Відродження Грицева» з 1998 року став місцем, де люди разом планували розвиток селища, проводили дослідження потреб, підтримували молодь, створювали події й зміцнювали довіру між жителями.

Саме тому, коли почалася війна — спочатку у 2014 році, а потім повномасштабне вторгнення у 2022-му — багато членів фонду не залишилися осторонь. Вони стали на захист країни так само природно, як раніше ставали на захист інтересів своєї громади. Коваль Дмитро був у фонді ще з 1999 року. Він долучався до опитувань, досліджень громади, допомагав зрозуміти, як розвивати Гриців. У 2014 році він пішов служити — одним із перших. Андрій Михальчинин долучився до війська у 2015 році. До того він активно працював із молоддю, пілотував молодіжні ініціативи, запуская проекти, що формували нове покоління активних мешканців. Віктор Плахтій — один із тих, хто стояв біля витоків фонду. Директор будинку культури, один із організаторів фестивалю «Я люблю тебе, Гриців», людина, яка багато років творила культурне життя селища. З 24 лютого 2022 року він служить у війську. Сьогодні у війську також перебуває Харузь Григорій — він служить на Покровському напрямку. На жаль, війна забрала життя ще одного члена фонду.

У серпні 2022 року під час Херсонської операції з деокупації загинув Віталій Нестерук. Він теж був частиною цієї спільноти людей, які роками працювали для розвитку свого селища.

До сьогодні служить і голова фонду, його президент — Джурабаєв Василь. Він пішов до війська з перших днів повномасштабного вторгнення. Та навіть на фронті він не перестав бути частиною фонду. Коли має відпустку чи звільнення, він долучається до роботи організації: перевіряє документи, підписує необхідні рішення, бере участь у процесах. Фонд продовжує працювати разом із ним — попри відстань і війну. Він пояснює свій вибір просто: **«Як можна було 28 років казати: “Я люблю тебе, Гриців”, — а потім лишитися осторонь».**

Фонди громад роками формують відповідальність за своє місце, за людей поруч, за майбутнє. І саме тому у час небезпеки їхні учасники не просто допомагають громадам — вони стають на їхній захист.

Додаткові матеріали

1. Дослідження “Знайти світло в темряві: роль фондів громад України в часи війни”
<https://www.philanthropy.com.ua/materials/rol-fondiv-gromad-ukra%27ni-v-chasi-vijni/>
2. Дослідження “Філантропія по-українськи 2025: хто, як та чому віддає” <https://www.philanthropy.com.ua/materials/filantropiya-po-ukra%27nski-2025-hto-yak-ta-chomu-vidda%27/>
3. Дослідження “Перекладання відповідальності: Економіка локалізації допомоги в Україні”
<https://www.refugeesinternational.org/reports-briefs/passing-the-buck-the-economics-of-localizing-aid-in-ukraine/>
4. Local Talks Майї Джурабаєвої про ярмаркування
<https://youtu.be/JWC3zPFQqYQ>
5. Local Talks Марії Горбонос про KHARKIV MUSIC FEST
<https://youtu.be/bFXTwc2-PdE>
6. Відео про лідерську роль фондів громад в гуманітарній кризі 2022 року <https://youtu.be/BZttOeK4cLO>
7. Відео від фондів громад України про силу мережування
<https://youtu.be/kP3nXqHBTZU>